

BRATISLAVSKÁ MEDZINÁRODNÁ ŠKOLA LIBERÁLNYCH ŠTÚDIÍ

náboŽENSTVO

**ŽENA A BOHYŇA V ANTICKOM GRÉCKU – Hľadanie vzťahu medzi
náboženstvom a spoločnosťou**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Bratislava, 2015

Zlatica Polievková

BRATISLAVSKÁ MEDZINÁRODNÁ ŠKOLA LIBERÁLNYCH ŠTÚDIÍ

náboŽENSTVO

ŽENA A BOHYŇA V ANTICKOM GRÉCKU – Hľadanie vzťahu medzi náboženstvom a spoločnosťou

Študijný program : Liberálne štúdiá

Študijný Odbor: 3.1.6.Politológia

Univerzita: Bratislavská Medzinárodná Škola Liberálnych Štúdií

Vedúci bakalárskej práca: PhDr. Prof. František Novosád CSc.

Stupeň kvalifikácie: bakalár (v skratke „Bc.“)

Dátum odovzdania: 30.4.2015

Dátum obhajoby: 12.6.2015

Bratislava, 2015

Zlatica Polievková

Čestné vyhlásenie o originalnosti práce

Čestne vyhlasujem, že som predkladanú prácu vypracovala sama, iba s pomocou vedúceho bakalárskej práce a označila som všetky citácie a zdroje použité v texte.

Bratislava, Apríl 30 , 2015

Zlatica Polievková

Podpis:.....

Podakovanie

Chcela by som poďakovať svojmu školiteľovi p. PhDr. Prof. Františkovi Novosádovi CSc. za odbornú pomoc , cenné rady a v neposlednom rade za ochotu. Zároveň sa chcem poďakovať všetkým , ktorí mi pomáhali a podporovali ma počas písania tejto práce.

náboŽENSTVO

ŽENA A BOHYŇA V ANTICKOM GRÉCKU

Zlatica Polievková

Bratislavská Medzinárodná Škola Liberálnych Štúdií

Školiteľ: Prof. PhDr. František Novosád, CSc.

Rozsah práce: 41

Abstrakt

Táto práca analyzuje postavenie ženy v antickom a grécku a jeho odzrkadľovanie na gréckom náboženstve. Práca pozostáva z troch hlavných častí.

Prvá kapitola sa zameriava na teoretickú časť. Rozoberajú sa v nej primárne pojmy, ako spoločnosť a náboženstvo, ktoré tvoria základ ostatných kapitol. Druhá kapitola skúma postavenie ženy v spoločnosti, a ako sa spoločnosť odzrkadľuje na náboženstve. Posledná kapitola analyzuje grécku spoločnosť, konkrétne, aké postavenie v nej má grécka žena. V poslednej časti práca skúma, či tieto prvky sociálnej diferenciácie môžeme vidieť aj v gréckom panteóne bohov.

Cieľom tejto práce je zistiť, či postavenie gréckej ženy sa odráža na úlohe bohyně v tomto období.

Kľúčové slová: spoločnosť, náboženstvo, genderová diferenciácia, postavenie ženy v antickom grécku, bohyňa, panteón

WOMAN AND GODDESS IN ANCIENT GREEK

Zlatica Polievková

Bratislava International School of Liberal Arts

Supervisor: Prof. PhDr. František Novosád, CSc.

Number of pages: 41

Abstract in English

This thesis is analyzing the status of woman in ancient Greece and the reflection of it in Greek religion. The work consists of three main parts.

The first chapter focuses on the theoretical part. It analyzes primary concepts such as society and religion that form the basis of other chapters. The second chapter examines the status of women in society, and how society reflects on religion. The last chapter analyzes Greek society, especially, what status woman have in this culture. In the last section this work examines whether these elements of social differentiation can be seen in the Greek pantheon.

The aim of this study is to determine whether the status of the Greek woman is reflected on the role of the goddess in this period.

Key words: society, religion, gender differentiation, status of woman in ancient Greece, Goddess, pantheon

Obsah

Úvod	- 8 -
Teória a prehľad literatúry	- 9 -
1.1 Spoločnosť	- 11 -
1.2 Náboženstvo	- 15 -
Vplyv spoločnosti na náboženské predstavy	- 19 -
2.1 Postavenie ženy v spoločnosti	- 19 -
2.2 Spoločnosť v náboženstve	- 21 -
Grécka spoločnosť a náboženstvo	- 25 -
3.1 Postavenie ženy v antickom Grécku	- 26 -
3.2 Grécke náboženstvo – pôvod a súčasná podoba	- 31 -
3.2.1 Pôvod gréckeho náboženstva - Minojská a Mykénska kultúra	- 32 -
3.2.2 Grécke náboženstvo	- 34 -
Záver	- 39 -
Bibliografia	- 9 -

Úvod

Ústrednou témou tejto práce je žena. Analyzujeme jej postavenie v spoločnosti a aký vplyv to malo na formu náboženstva. Cieľom našej práce je zistiť, v akej miere a podobe je náboženstvo antického Grécka ovplyvnené postavením a úlohou ženy v tomto spoločenstve. Zaujímá nás, akým spôsobom sa spoločnosť odzrkadľuje na náboženstve danej kultúry.

Náš výskum sa v prvej kapitole zaoberá hlbšou analýzou dôležitých pojmov, ktoré sú nosnými piliermi tejto práce. Prv než začneme skúmať vzťah spoločnosti a náboženstva, musíme si vymedziť a zadefinovať smer naše ho bádania. Prvá časť preto pozostáva z teórie a určenia naše ho výskumu.

Druhá kapitola sa zameriava na hľadanie vzťahu medzi náboženstvom a spoločnosťou. Analyzuje postavenie ženy v spoločnosti, čím je charakteristická genderová nerovnosť a kde má pôvod. V druhej časti tejto práce tiež rozoberáme, ako genderová nerovnosť v spoločnosti ovplyvňuje obraz náboženstva.

Posledná kapitola analyzuje konkrétnu spoločnosť a náboženstvo. Skúma postavenie ženy v antickom Grécku a náboženstvo v tejto dobe. V závere kapitoly zisťujeme, ako sa štruktúra spoločnosti odrážala na gréckom panteóne.

Teória a prehľad literatúry

Naša práca skúma vzťah medzi náboženstvom a spoločnosťou, reflektovanie genderovej hierarchizácie v danom náboženstve. Chceme zistiť, či postavenie ženy sa odráža na role bohyně v mytológii. Konkrétne budeme analyzovať spoločnosť a náboženstvo v antickom Grécku- zaujíma nás , či sa postavenie ženy v tomto období odzrkadľovalo na metaforickom zobrazovaní ženskej bohyně. Pri našom bádani sa do veľkej miery opierame o výskum významnej súčasnej antropologičky Peggy R. Sanday, ktorá vo svojej publikácii *Female power and male dominance : On the origins of sexual inequality* ,1981 Cambridge University press prezentuje svoju teóriu o príčinách nerovnosti medzi pohlaviami a odzrkadľovaní sa tohto fenoménu na príbehoch o stvorení sveta. Sanday analyzuje primitívne spoločenstvá a ich náboženstvá , hľadá súvislosť medzi prvkami genderovej hierarchizácie- diferenciacii v danom spoločenskom systéme, a jej vlastnej mytológii. Na základe tohto spoločensko-náboženského vzťahu budeme v ďalších kapitolách skúmať konkrétne postavenie ženy a bohyně v starovekom Grécku.

Pred hlbšou analýzou tejto otázky je nutné si ozrejmiť základné pojmy a teórie , o ktoré sa práca bude ďalej opierať. V našej prvej kapitole sa preto zoznámime s kľúčovou teóriou a prvkami naše ho bádania. Prv než začneme uvažovať nad vzťahom medzi náboženstvom a spoločenstvom v grécku, musíme si zadefinovať , čo presne pod týmito pojmami rozumieme. Ťažko by sa nám vysvetľoval tento vzťah , keby nám chýbala východisková línia už zanalyzovaných teórii a výskumov, na ktoré bude práca stavať.

Hlavným činiteľom celej štúdie je spoločnosť. Chápeme ho základný systém vytvárania vzťahov a poriadku , ktoré ďalej formujú život a správanie jednotlivcov v nej. To ako je societa štruktúrovaná nám pomáha ozrejmiť ako tento systém funguje . Naša práca sa zameriava na úlohu jedinca , konkrétne ženy, v spoločnosti , a preto nás budú zaujímať vzťahy a normy , ktoré formujú celkový pohľad spoločnosti na jednotlivca. Pochopenie tohto vzorca nám umožní analyzovať konkrétne činitele , ktorých dôsledkom je hierarchizácia a diferenciacia na základe genderu. Tvrdíme , že

východisková štruktúra je dôležitým predpokladom pre ďalšie štúdium tejto spoločensko- náboženskej problematiky . Popredný súčasný antropológ Thomas Eriksen vo svojej publikácii *Sociální a kulturní antropologie, Portál 2008* skúma , čo je pre spoločnosť ako takú prirodzené, to znamená , čo tvorí takýto systém a aká je spojitosť medzi rôznymi aspektmi našej existencie v nej. Jeho práca nám ozrejmuje dôležité prvky , ktoré formujú a štrukturalizujú spoločenský systém. Tieto poznatky nám pomôžu lepšie pochopiť ako funguje spoločnosť čím môže nadviazať na hľadanie vzťahu medzi ňou a náboženstvom teda vzťah , ktorý je primárny pre našu štúdiu.

Ďalším nemenej dôležitým faktorom našej práce je náboženstvo, pretože nám odráža aspekty štruktúru danej society. Základom všetkých mytologických príbehov je práve spoločnosť , ktorá dané príbehy tvorí. Predpokladáme teda , že náboženstvo je v podstate akýmsi odrazom štruktúry kultúry , ktorá ho formuje ako svoj , či už vedomí alebo podvedomí ,obraz. Náboženstvo , tým ako vysvetľuje ako svet funguje, nám zároveň ozrejmuje ako si spoločnosť predstavuje svoje fungovanie. Elementárne idey náboženstva môžeme chápať ako aspekty života v danej kultúre. Najvýznamnejší sociológ svojho času Émile Durheim (1858-1917), videl náboženstvo nie len ako fenomén , ktorý nám pomáha chápať nevysvetliteľné aspekty života a nutnosť týchto úkazov prezentovať ako úmysle nadprirodzených činiteľov, ale hlavne ako produkt spoločnosti , ktorá vnáša vlastnú povahu do mytológie. V jeho *Elementárních formách náboženského života, Praha 2002* poukazuje aké základné spoločenské črty a idey societa zdôrazňuje v mytologických príbehoch a tiež aké dôsledky na život jednotlivcov má náboženská viera.

Na vznik náboženstva vplýva ne jeden faktor , jeho konečná forma je výsledkom nespočetných činiteľov a funkcií. Rozborom jeho určenia a formovania je na dlhšiu diskusiu. Naša práca sa však bude zameriavať konkrétne na jeho spoločenský a štruktúrny obraz, teda ako štruktúra a hierarchizácia spoločnosti mala vplyv na formovanie náboženskej hierarchizácie, čiže aké aspekty spoločenskej štruktúry, konkrétne genderovej diferenciacii, boli prebraté a ukázané v mytológii.

1.1 Spoločnosť

Ako sme už vyššie uviedli, spoločnosť je základnou zložkou pri analyzovaní našej témy, ktorá podrobne rozoberá postavenie ženy v gréckej spoločnosti v antike , to jest akú úlohu hrala v živote Grékov , aké činitele ovplyvňovali jej pozíciu a či to malo vplyv na rolu bohyně v gréckom panteóne. Hľadanie tejto konkrétnej spojitosti je veľmi špecifická téma, a preto k jej analýze musíme pristupovať najskôr zo všeobecnejšieho hľadiska. Pre vyjadrenie tohto vzťahu, medzi náboženstvom a spoločnosťou, začneme so základnými pojmami tejto štruktúry. Ak chceme študovať tému postavenia genderu v danej spoločnosti , v prvom rade musíme vedieť čo je to spoločnosť a ako funguje. Vo všeobecnosti môžeme tvrdiť, že spoločnosť je základná organizovaná skupina ľudí , ktorí žijú a rozhodujú spoločne na vlastnom území s vlastnou kultúrou. Základná antropologická definícia spoločnosti znie:

„Sounáležitá pospolitost lidí, kteří spolu trvale žijí v jistých politických , hospodářských a sociálních poměrech a již spojuje představa chování a mravu , společná minulost a tradice , fyzická blízkost a množství skutečných setkávání , často sdílené cíle a hodnoty a obvykle i jazyk jako nejdůležitější prostředek komunikace (Marie Dohnalová , Jaroslav Malina, 2006, s. 602)

Nebudeme sa však zaoberať všetkými aspektmi fungovania spoločnosti, ale len na tými, ktoré úzko súvisia s postavením jednotlivca, konkrétne ženy , v nej. Pre našu tézu je dôležité zistiť , akú pozíciu má jednotlivec v spoločnosti, preto budeme skúmať spoločnosť ako vzťah týchto entít. Podľa Thomasa Eriksena sa „spoločnosť vzťahuje k spoločenskej organizácii ľudského života , k modelom interakcie a k mocenským vzťahom (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008, s. 14).“ Organizácia spoločnosti a interakcie ,ktoré vytvára svojou štruktúrou , modelujú vzťahy medzi ňou a subjektmi. Takýto jedinci sú vlastne produktom society , ktorú spoločne zdieľajú, no tento vzťah funguje aj opačne, pretože spoločnosť je rovnako tak formovaná ľuďmi.

Základné charakteristiky spoločnosti pre našu štúdiu môžeme zhrnúť ako systém vzťahov entity, čiže ľudí a inštitúcií , ktoré ju tvoria. Spoločnosť a ľudia , ktorí sú jej súčasťou, sa vzájomne formujú navzájom vybudovanými vzťahmi . Spoločnosť vychádza z ľudskej činnosti , ktorá je tvorená vzájomnou závislosťou kultúry a prostredia ako komplex ľudskej aktivity. Tvrdíme teda , že štruktúru spoločnosti vytvára súhrn sociálnych inštitúcií a vzťahov (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008, s. 97).

Keď hovoríme o štruktúre spoločnosti , myslíme teda určitý opakujúci sa vzor činností , ktorý pretrváva určitú dobu napriek zmenám. Štruktúra utvára kostru society, ktorá reguluje a obmedzuje obraz človeka ako sociálne konštruovanej jednotky. Takáto spoločenská forma vytvára istý rámec sociálnych úloh, ktoré viažu jednotlivcov k tomu , aby sa chovali ako členov tejto skupiny. Sociálna štruktúra ovplyvňuje pozíciu alebo status jedinca v nej. (Scott, 2011) Inak povedané , sociálna štruktúra ovplyvňuje pozíciu alebo status jedinca v nej. Pre podrobnejšie opisovanie spoločnosti, v našom prípade gréckej , je nutné poznať jej štruktúru, čiže jej normy , dané a nepísané pravidlá , deľbu práce a pod. Každá spoločnosť má jedinečnú formu, ktorá ovplyvňuje postavenie jednotlivcov. Vašej práci sa zameriavame na analýzu činiteľov , ktoré vytvárajú nerovnocenné podmienky pre postavenie ženy. Štruktúra spoločnosti je istým špecifikom , ktorý určuje výsledný obraz určitého organizovaného systému kde vymedzuje určité normy , ktoré sú nasledované. Tieto nepísané pravidlá udávajú , čo sa smie , ako sa správať , čiže úlohu a status vo všetkých oblastiach života človeka a utvárajú tak celkový obraz danej spoločnosti, formujú hodnoty a spôsob myslenia , no nevysvetľujú príčinu (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008) , na tú sa však budeme zameriavať len okrajovo , keďže primárny je pre nás charakter spoločnosti , od ktorého sa odvíja vnímanie postavenia jedinca- v našom prípade ženy.

Postavenie ženy skúmame v dvoch dimenziách a to, akú úlohu mala v domácnosti , vo vnútornej sfére svojho života a v komunite society , čo v našom prípade predstavuje grécky štát. Otázka nášho primárneho bádania teda skúma , aké spoločenské vzťahy tvorí žena v spoločnosti na politickej ale aj spoločenskej a domácej úrovni. Pri skúmaní týchto súvislostí sa musíme pozerať na spoločnosť takpovediac z vrchu ako na celok , aby sme zistili , aký systém vzťahov je pre ňu prirodzený a prečo.

Ako sme už zistili, štruktúra spoločnosti svojim súborom pravidiel , noriem a zvyklostí vytvára určité prostredie , ktoré determinuje to čo ľudia robia, ich rolu v spoločnosti. Určovanie postavenia jednotlivca v spoločnosti vytvára istú diferenciaciu a hierarchizáciu jednotlivých členov alebo skupín na základe konkrétnych faktorov, napríklad genderu. Nás zaujíma aká sociálna hierarchia bola v antickom Grécku a čo to odzrkadľovalo na statusu ženy, ako v táto spoločnosť diferencuje a dáva do istej pozície vyčlenených jedincov. Jedným z činiteľov formovania klasifikácie subjektov , ako napríklad vek, je aj gender, ktorý figuruje ako faktor diferencie vo všetkých spoločnostiach (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008). Tieto vykonštruované rozdielnosti spôsobujú nerovnosť medzi spoločensky privilegovanými skupinami. Rôzne spoločenské kritériá formované normami society určujú úlohy v spoločnosti (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008). Spoločenskú hierarchiu teda môžu tvoriť kritériá ako bohatstvo, vek či pohlavie. Sociálna diferenciácia vytvára mocenské rozdiely v politickej aj súkromnej sfére, klasifikované na základe štruktúry spoločnosti, ktorá tieto rozdiely udáva svojimi špecifickými pravidlami a normami. V konečnom dôsledku sa potom moc v konkrétnych sociálnych systémoch rozdeľuje nerovnomerne.

„Neexistuje spoločnosť, kde by všetci dospelí mali naprosto rovný vplyv pri každom rozhodovaní, kde by všetci mali naprosto rovná práva a povinnosti (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008, s. 192)“

My sa budeme zaoberať spoločenskými rozdielmi vytváranými genderovou klasifikáciou , ktoré formujú nerovnocenné spoločenské postavenie pre konkrétne pohlavie.

Pojem *gender* prezentuje sociálne pohlavie ,na rozdiel od pojmu *pohlavie* , ktoré hovorí o biologickom aspekte človeka. Gender označuje spoločensky a kultúrne inštitucionalizované rozdiely , preto pre štúdium genderu v istej spoločnosti musíme nazerať na vzťah medzi mužom a ženou- aké postavenie má žena voči mužovi a opačne. Skúmať budeme teda vzťah muža a ženy na báze vertikálnej diferencie , ktorá sa „ vzťahuje k nerovnosti spoločenského postavenia a moci (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008, s. 157).“ Vplyv v spoločenskej kultúre vytvára primárne účasť na politickom a sociálnom živote. Eriksen potvrdzuje našu tézu, že vplyv žien je

väčší , čím viac prispievajú svojou činnosťou do hospodárskej komunity. (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008, s. 160) Záleží teda aj na deľbe práce , lebo tá do veľkej miery určuje našu úlohu pre societu, možnosti vplyvu jednotlivca v nej. Deľba práce podľa genderu odzrkadľujú sféry vplyvu pohlaví. Práca v hospodárstve má napríklad väčší význam a tým pádom aj vplyv než práca v domácnosti. Samozrejme, nechceme generalizovať sféry vplyvu u pohlaví. Týmto príkladom sme chceli poukázať , že práca býva rozdeľovaná aj podľa genderu. Už vyššie sme dokázali , že štruktúra spoločnosti hierarchizuje aj na základe pohlavia , a to každá spoločnosť. Takáto hierarchizácia však nemusí byť vždy silne determinovaná a mocensky jednoznačne vyčleňovaná. Postavenie jednotlivého genderu formuje niekoľko aspektov záležití od konkrétnej spoločnosti čo ju ovplyvňovalo pri jej formovaní. Vo všeobecnosti však platí , že základným faktorom deľby práce vychádza už z genderu (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008). To že je spoločnosť mužsky a žensky orientovaná dokazuje aj rozdeľovanie úloh na čisto ženské a mužské. Už v najjednoduchších spoločnostiach je muž orientovaný na lov , ženy skôr na zber úrody a jednoduchšie úkony. Antropologička Margared Mead tvrdí, že ženy a muži sú prirodzene štandardizovaní do rozdielnych rolí. Každá spoločnosť vníma fyzické rozdiely medzi pohlaviami na základe týchto rozličností im určuje ich úlohu . Určité odlišnosť medzi mužom a ženou sú v istých aspektoch života viac preferované (Mead, 1962). Spoločnosť nám určuje čo to znamená byť ženou tým ako definuje , čo je úloha ženy v spoločnosti -v súkromnej ale aj vonkajšej sfére života.

„ The differences between the two sexes is one of the important conditions upon which we have built the many varieties of human culture that give human beings dignity and stature. In every known society, mankind has elaborated the biological division of labour into forms often very remotely related to the original biological differences that provided the original clues (Mead, 1962, s. 30).“

Deľba práce teda môže determinovať naše postavenie spoločnosti. Väčšinou je to žena, ktorá je podriadená mužskému pohlaviu , na základe vnímania jej ženskosti ako slabšieho aspektu . Zároveň tak ale existujú spoločnosti , kde fyzické rozdiely , medzi pohlaviami formujú žensky dominantnú societu, no vo väčšine spoločenstiev , sú rozdiely medzi pohlavnými vnímané v prospech a dominanciu mužských jedincov.

(Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008). Ženy majú zväčša nižšie postavenie v spoločnosti na rozdiel od mužov. Záleží avšak do akej miery je postavenie ženy obmedzované, politicky, spoločensky. Úloha ženy je primárne byť matka a rodička. Tieto funkcie sú dané biologicky, no môžu byť vnímané ako slabosť tohto pohlavia a preto môže byť societou vyčlenená so spoločenského života a podieľaní sa ňom.

Moc sa udeľuje tomu pohlaviu , ktoré by malo stelesňovať sily alebo je spojené s vecami , na ktorých je daná spoločnosť závislá. Mužská alebo ženská dominancia sú dôsledkom spôsobu ako sa etniká vyrovnávajú so svojim historickým a prírodným prostredím (Sanday, 1981).

Tak ako spoločnosť formuje postavenie jednotlivcov , ktorí sú jej súčasťou, tak ich činnosť a vzťahy sceľujú tento systém. Výsledná štruktúra takejto organizácie nastavuje pohľad vnímania vzťahov medzi jednotlivcami. Štruktúra spoločnosti diferencuje úlohu určuje muža a ženy v danej societe na základe biologických a spoločenských činiteľov. Diferenciácia pohlaví má za následok vytváranie nerovnosti medzi mužmi a ženami na základe genderovej hierarchizácie .Postavenie jednotlivého genderu sa teda odzrkadľuje od štruktúry spoločnosti a jej vnímania pohlaví. Pri hľadaní vzťahu medzi náboženstvom a spoločnosťou , ktorý hlbšie rozoberáme v druhej kapitole, sme si už ozrejmili , čo je to spoločnosť a aké zložky tvoria jej štruktúru. Ďalším aspektom našej analýzy je náboženstvo.

1.2 Náboženstvo

Grécke náboženstvo je špecifické svojou pestrosťou a jeho mytológia má svoju vlastnú jedinečnosť. Pre skúmanie náboženstva v antickom Grécku , ktoré budeme podrobnejšie analyzovať v poslednej kapitole našej práce, sa musíme pozrieť na tento pojem najskôr zo všeobecnejšieho hľadiska. Náboženstvo , ako zrkadlo spoločnosti , nám odráža aspekty sociálnej štruktúry ako aj genderové usporiadanie , čo znamená , že v ňom môžeme pozorovať podobné črty postavenia ženy . Aby sme mohli ozrejmiť tento vzťah a analyzovať ho na príklade Grécka, v nasledujúcich stránkach si predstavíme čo to náboženstvo je a aké sú jeho funkcie v spoločnosti.

Pojem náboženstva budeme skúmať zo spoločenského pohľadu. Náboženstvo môžeme chápať z filozofického či politického hľadiska, pre našu prácu je však dôležitý sociálny aspekt tohto fenoménu. Naša práca primárne skúma vzťahy ľudí v spoločnosti a preto ostatné definície náboženstva nie sú pre nás primárne. Spoločnosť a náboženstvo majú pevný vzťah, so spoločnosťou sa mení aj náboženstvo. Prvky nadprirodzena a božskosti sú len jednou zložkou , ktoré tvoria náboženstvo . Je to spoločenský konštrukt , ktorý odzrkadľuje niektoré základné štruktúry spoločnosti , navzájom sa ovplyvňujú a preberajú svoje esenciálne prvky. Podľa Durkheima je základom náboženstva spoločnosť. zároveň však videl náboženstvo ako primárny faktor , ktorý ovplyvňoval životy ľudí a smerovanie spoločnosti. Definuje náboženstvo nasledovne:

„Náboženství je jednotný systém víry a praktik vztahujících se k posvátným věcem, to jest k věcem odtažitým a zakázaným; systém víry a praktik, které sjednocují všechny své přívržence jediném morálním společenství nazývaném církev (Durkheim, Praha, s. 56).“

Skôr ako na podstatu sa Durkheim zameriava na fungovanie náboženstva v spoločnosti , na to aké má nápady na danú societu. Náboženstvo môžeme teda aj chápať ako dynamickú zložku, ktorá je vymedzovaná spoločnosťou, konštruovaná ňou. Nie bohovia tvoria posvätné miesta ale societa , ktorej prináleží. Uctievanie náboženstva je v podstate uctievanie spoločnosti. (Durkheim, Praha). Tak ako náboženstvo je formované spoločnosťou a ľuďmi tak bohovia sú takým istým konštruktom, obrazom spoločnosti. Spoločenská štruktúra , ktorá formuje mytologické príbehy, zanecháva svoj odtlačok v podobe vnímania sveta v náboženských prvkoch. Inštitúcie , myslenie spoločnosti je metaforicky prenášané do viery v nadprirodzené sily, ktoré predstavujú poriadok a štruktúru ako ju vníma samotná societa. Náboženstvo má teda špecifickú funkciu ako súdržný článok týchto vzťahov. Z náboženských príbehov a božstiev vychádza spoločenská doktrína. Podstata náboženstva nám ozrejmuje fungovanie spoločnosti .

Sociálna diferenciacia ,ako súčasť štruktúry spoločnosti , je rovnako zachytávaná v mytologických príbehoch o stvorení sveta. Prvky genderových rozdielov môžeme vidieť nielen v societe ale súčasne na samotných božstvách. Či už mužská

alebo ženská dominancia postavenia v spoločnosti sa vytvára spoločne s náboženstvom. Ženský ale hlavne mužský dominantný princíp sa dá sledovať na danej štruktúre náboženstva tak ako v spoločnosti. Napríklad sociálne usporiadanie kde panovali ženy, môžeme pozorovať istú ženskú dominanciu aj vo vlastnej mytológii. V pôvodnej gréckej matriarchálnej spoločnosti , bol najdôležitejším bohom vlastne bohyňa Deméter stotožňovaná s plodnosťou (Nešpor, 2007, s. 207)Maskulínna alebo feminína idea božstva predstavuje generalizáciu rolí v sakrálnom svete , kde vytesňuje určité pohlavie z vplyvu a účasti na moci , rovnako ako to môžeme vidieť aj sociálne diferencovaných societach.

„Feministická zpracování historie prakticky všech náboženských kultur ukázala exkluzi žen na genderových základech, skutečnost , že organizované náboženské skupiny sloužili (také) jako sociální instituce kontrolující a determinující – omezující- ženský prvek. Ženy byly jejich prostřednictvím vyloučeny z rozhodovací sféry a byla omezována jejich moc ve společnosti ,... (Nešpor, 2007, s. 208) .“

Potlačovanie ženského , alebo aj mužského, aspektu v náboženstve je dané determináciou genderovo- diferencovaných úloh v spoločnosti. Na základe dominantného postavenie konkrétneho genderu sa tvorila aj hierarchizácia a postavenie Boha či božstiev vo vlastnom náboženstve. Náboženstvo je spoločenský fenomén, ktorý je tvorený ako jej obraz, odzrkadľuje prvky spoločenskej diferenciácie, inštitúcií , myšlienok a ideí. Spoločnosť, formovaná genderovou determináciou, vytvára také spoločenské určenie, ktoré determinuje postavenie jednotlivcov nielen v nej samotnej ale aj v náboženstve a mytológii , ktorú vytvára a formuje na svoj obraz. Náboženstvo je príliš zložitý fenomén , na to ,aby sme mohli tvrdiť , že spoločnosť je jediným faktorom, ktorý ho ovplyvňuje. No môžeme tvrdiť na základe antropologických a sociologických poznatkov, že forma náboženstva úzko súvisí so štruktúrou spoločnosti, to znamená akým spôsobom je hierarchizovaná alebo genderovo diferencovaná, aké normy a myšlienky nasleduje. Vznik náboženstva je komplikovaný proces , ktorý sa vyvíja spoločne so societou , ktorej prináleží. Ak je teda spoločnosť maskulínne alebo feminíne orientovaná, je vysoký predpoklad, že aj konkrétne náboženstvo bude podobne zamerané. Náboženstvo totiž predstavuje istý myšlienkový pochod ,svetonázor , ktorého prvky vychádzajú z kultúry , ktorá ho

takpovediac stvorila. Vnímanie úlohy jedinca spoločenstvom sa prenáša aj do rolí bohov a bohýň. Legitimizácia moci v náboženstve, je zakotvená v spoločenskom zriadení – sociálna genderová diferenciácia prezentovaná v prenesenom sakrálnom svete (Nešpor, 2007).

V tejto kapitole sme si vysvetlili základné pojmy a vzťahy , ktoré nás budú sprevádzať celým našim skúmaním. Načrtli sme si vzťah , ktorý vzniká medzi náboženstvom a spoločnosťou , zistili sme , že oba fenomény sú navzájom závislé a premenné. Náboženstvo ako spoločenský produkt odzrkadľuje prvky spoločenskej diferenciácie a nadnesene , symbolicky prezentuje spoločenské vnímanie postavenia jednotlivcov v nej. V ďalšej kapitole môžeme prejsť na konkrétnejšiu analýzu spoločenstva, budeme sa zaoberať postavením ženy v spoločnosti , aké činitele a faktory vytvárajú nerovnomerné postavenie tohto pohlavia a neposlednom rade budeme skúmať rolu bohyně . Analyzovať budeme ako sa úloha ženy odzrkadľuje v náboženstve s konkrétnymi príkladmi.

Vplyv spoločnosti na náboženské predstavy

V predchádzajúcej kapitole sme si zadefinovali pojmy náboženstva a spoločnosti, vysvetlili sme si akým smerom sa bude uberať náš výskum. Našou výskumnou otázkou je, či existuje spojitosť s postavením ženy a úlohou bohyně v antickom Grécku? prvom rade preto budeme skúmať postavenie ženy v spoločnosti, čo ovplyvňuje jej úlohu v nej . V neskoršej časti tejto kapitoly potom budeme rozoberať, ako sa spoločenská štruktúra projektuje v samotnom náboženstve.

Tieto fenomény náboženstva aj spoločnosti majú značne obšírny záber toho , čo predstavujú a definujú ,my sme sa však zamerali na to , aká je ich funkcia , štruktúra aby sme mohli pochopiť , čo ovplyvňuje postavenie a úlohu subjektu . Takýto všeobecný obraz diferenciácie nám pomôže vysvetliť dôvody dominancie a obmedzovanie vplyvu moci jednotlivého genderu. Pre našu štúdiu je dôležité formulovať, aké činitele formujú postavenie ženy v spoločnosti aby sme tieto prvky mohli ďalej skúmať na náboženstve. Témou práce je zistiť, či rola Gréckej bohyně bola ovplyvnená postavením gréckej ženy v antickej dobe. Tento vzťah môžeme skúmať , keď si potvrdíme súvis medzi postavením ženy a bohyně. Táto kapitola sa preto zaoberá v prvom rade postavením ženy v spoločnosti , čo znamená , akú úlohu spoločnosť formuje ženskému pohlaviu , so zameraním sa na genderovú nerovnosť. Po spracovaní tejto časti sa budeme zaoberať vzťahom postavenia ženy a bohyně . Skúmať budeme štruktúru spoločnosti a ako sa tieto modely formujú do náboženského symbolizmu v podobe atribútov bohov, štruktúry a samej idey daného náboženstva. Naším cieľom v tejto kapitole je nájsť a pomenovať vzťah medzi spoločnosťou a náboženstvom . Tento vzťah je kľúčový pre pokračovanie naše ho výskumu o ženách a bohyniach v antickom Grécku.

2.1 Postavenie ženy v spoločnosti

Ako sme už v prvej kapitole uviedli, postavenie ženy v spoločnosti je zo všeobecného hľadiska podriadené mužom. To znamená ,že možnosti vplyvu a moci sú

u žien nižšie ako u mužov (Eriksen, Sociální a kulturní antropologie, 2008) Spoločnosť tvorí diferencovanú kultúru, ktorá vytvára rozdiely medzi jednotlivcami a skupinami, ktoré sú natoľko silné, že determinujú nielen celkový charakter spoločnosti ale aj rozdelenie moci a vplyvu. Jedným z takýchto determinantom je aj gender. Jednoducho povedané, spoločnosť rozlišuje muža a ženu a na základe týchto rozdielov je nám určená úloha, akú v spoločnosti plníme (Mead, 1962).

Treba pripomenúť, že takáto diferenciácia pohlaví nie je automaticky spätá s podriaďovaním sa ženy mužom, ale naša práca sa zameriava hlavne na prvky a dôvody nerovného postavenia žien. Pri skúmaní genderovej nerovnosti vychádzame z antropologických štúdií, (Mead a Sanday), ktoré sa zameriavajú na dôvody a príčiny tejto subordinácie, ako sú napríklad biologické faktory, deľba práce, výchova a iné.

Podľa Margaret Mead sa sociálna diferenciácia začína pri našom narodení. Poukazuje na fyziologické rozdiely našich tiel. Vo svojej publikácii *Male and Female*, 1962 predostiera teóriu, kde naše postavenie v spoločnosti ovplyvňuje naše biologické rozdiely. Podľa nej sa sociálna diferenciácia odvíja od našich determinovaných úloh pre mužov a ženy, teda čo je prirodzené pre ženy a mužov na základe fyziologických predpokladov. Takéto zovšeobecňovanie našich úloh, ako napríklad by mali robiť len jednoduché a ľahké práce lebo sú slabšie, istým spôsobom vytvárajú nerovnosť. Takáto diferenciácia je však len mýtom vytvoreným v našom myslení. Zovšeobecnené charakteristiky ako napríklad to, že muži sú silnejší, sú podľa Meadovej budované už od malička. Naše chápanie sveta a spoločnosti, rozdeľovanie rolí podľa pohlavia máme nadobudnuté. (Mead, 1962, s. 75) Tieto rozdiely medzi pohlaviami tvoria isté kľúčové prvky, na základe ktorých pridelujeme mužom a ženám ich úlohy. Muži, napríklad sú spájaní s lovom a silou, ženy s reprodukciou a materstvom. Eriksen potvrdzuje tiež našu tézu, že spoločnosť často vníma ženu spätú s prírodou, divokú a nespútanú, čím reprezentujú pre mužov nebezpečie. Jej biologické funkcie, ako rodenie, menštruovanie a podobne ženu automaticky vyčleňuje zo spoločnosti, pretože je nimi obmedzovaná, čím sa nemôže zapájať do iných spoločenských aktivít ako napríklad lovenie. Funkcie ženského tela žene tým pádom vyčleňujú úlohu automaticky poradnejšiu ako má muž, ktorý nie je ničím

obmedzovaný. Biologické rozdiely medzi mužmi a ženami dávajú základ genderovej nerovnosti. (Eriksen, 2010, s. 140)

Tieto umelo vytvárané vzory mužských alebo ženských rolí sú prenášané v symbolizme aj do náboženstva. Podrobnejšie túto symboliku budeme skúmať neskôr.

Podľa antropologičky Peggy R. Sanday, na výskum ktorej sa práca odvoláva, je dôležitým činiteľom pri vytváraní tváre náboženstva štruktúra spoločnosti, ktorá je odvodená od enviromentu v akom sa etnikum nachádza (Sanday, 1981). Pozitívne podmienky pre život ako dostatok potravy, nekonfliktné a pohostinné prostredie a pod. umožňujú obyvateľom sústrediť sa na vedľajšie aktivity okrem prežitia ako je rodina a rodičovstvo. Práve miera starostlivosti o potomkov nám vo veľkej miere definuje ako spoločnosť určuje naše postavenie. Diferencovanie úloh medzi mužom a ženou je ovplyvňované prostredím, v ktorom sa spoločnosť nachádza. Stabilná spoločnosť vo veľkej miere pomáha formovať podmienky pre rodovú rovnosť a naopak, konfliktné a nehostinné prostredie má dopad na rovnosť pohlaví. Príkladom

Genderová diferenciácia má svoj základ v biologických rozdieloch pohlaví. To, aké funkcie majú jednotlivci v spoločnosti je produktom generalizovania ich do charakteristík podľa genderu. Už sme si všimli, že ženy stavia spoločnosť do pozície aj na základe jej reprodukčných črt. Ženy bývajú vo väčšine spoločností podriadené mužom lebo sú stavané do určitej pozície ako starania sa o domácnosť, výchovu detí, matka, rodička. Kvôli tomu je tento gender charakterizovaný vnútorným svetom, na rozdiel od mužov, ktorý patria do vonkajšej sféry, ako lovci a bojovníci, ktorý nie sú obmedzovaní rodením a rodičovstvom. Vysvetľované je to tým, že žena ako matka je v ohrozenej pozícii bez možnosti pohybu na rozdiel od muža, od ktorého je odkázaná na ochranu.

2.2 Spoločnosť v náboženstve

Náboženstvo, ako dôležitý aspekt spätý so spoločnosťou, nám odráža aspekty sociálnej štruktúry. Môžeme teda tvrdiť, že existuje istý vzťah medzi náboženstvom

a postavením genderu v societe. Podľa tohto vzťahu predpokladáme, že ako je spoločnosť genderovo hierarchizovaná, podľa toho je vysvetľovaná a formovaná mytológia daného etnika.

V každej spoločnosti a jej kultúre ,či už v antickej, alebo v súčasných dejinách má svoje významné postavenie náboženstvo. Úloha náboženstva sa v jednotlivých obdobiach menila v závislosti od potrieb a vývinu spoločnosti. Ľudia sa odjakživa utiekali k mýtickým bytostiam a modlám, kvôli potrebe vyjasnenia otázky života a smrti. Jednotlivé kulty predstavovali odraz danej spoločnosti, v ktorej boli vytvárané. V týchto náboženstvách môžeme pozorovať rovnaké aspekty postavenia ženy a muža. Prostredie, kde spoločenský vplyv má určitý gender, má aj mytológiu orientovanú na mužský alebo ženský princíp božstva ako dominanty, čo sa naša práca snaží v prvom rade dokázať. Tvrdíme, že prvky dominancie určitého pohlavia sa v symbolizme odrážajú na náboženstve danej kultúry. Podľa Peggy R. Sanday môžeme vidieť v náboženstve prvky genderového symbolizmu, ktorý má pôvod v našich roliach ako pohlavia, ako metafora na danú kultúru. (Sanday, 1981) Tento symbolizmus má predstavovať projekciu ľudskej predstavy spojenej s prostredím kde človek vyrastá a jeho narodením.

Náboženstvo alebo mytológia majú v sebe prvky určitého spoločenského poriadku . Takéto usporiadanie sveta zahrňuje vnímanie genderového usporiadania ako zdroja moci ktorá prináleží určitej skupine alebo subjektom. Podľa toho odkiaľ zdroj moci pochádza, môžeme identifikovať ako je náboženstvo orientované, maskulínne alebo feminíne. (Sanday, 1981) na základe jeho štruktúry. Podľa Sandy existujú isté vzorce v témach mytológie a orientácii moci bohov , ktoré sa spájajú s mužským či ženským princípom. Napríklad božstvo , ktoré je orientované na symboliku zeme prináleží ženskej zložke, pretože zem sa spája s plodnosťou , ktorá je určená ženám. Takéto prvky symboliky pochádzajú z takzvanej vnútornej sféry , ako sme si už vyššie spomínali , vnútorná séra je prvkom ženskej vlastnosti. Pre mužskú symboliku je prirodzená vonkajšia sféra. Ďalším vzorom vládnuceho božstva nemusí byť len mužsky či žensky orientované náboženstvo , ale reprezentovať moc môže aj pár ,čiže zároveň muž aj žena. (Sanday, 1981)Tieto vzory nám umožňujú porozumieť komu v danom náboženstve alebo mytológii prináleží moc na základe genderu. Na základe

týchto prvkov budeme analyzovať v tretej kapitole akým smerom , či mužským alebo ženským, charakterizované. pri tejto analýze treba avšak zohľadniť aj iné činitele, teda či náboženstvo v antickom grécku bolo jedinečne sformované tou kultúrou, či naň nevplývali aj iné vonkajšie faktory , jednoducho povedané, či toto konkrétne náboženstvo je originálne grécke a ak nie , aké iné špecifické kultúry naň mohli ešte vplývať, oddeliť nové prvky od starých a skúmať čo prináleží gréckej spoločnosti. Ak aplikujeme tieto vzorce moci vplyvu do konkrétnych náboženstiev , vychádza nám , že väčšina z nich je mužsky orientovaná (Sanday, 1981, s. 59)¹

„ The greater percentage of masculine origin tales in the other parts of the world ² may be explained by the historical importance of environmental circumstances separating males from females.“ (Sanday, 1981, s. 60)

Touto separáciou je myslené také spoločenské zriadenie, kde postava otca je vzdialená , rodičovstvo je hlavne úloha ženy, a muž je dominantná figúra. Presnejšie to znamená ,že sa nezapájajú do výchovy detí. Spoločnosti , kde je ich účasť na výchove znateľná má mytológiu orientovanú na ženský symbolizmus (Sanday, 1981). Rodičovstvo je teda dôležitým aspektom formovania náboženskej symboliky. Mytológia nám prenesene ukazuje , čo je pre danú spoločnosť dôležité , a aké sily (mužské , ženské) sú dominantné.

„In most cases in which fathering is absent or barely stressed in behavior, maternity is absent in the projection of the beginning of things. In the absence of the female creator, fathers are involved with children in infancy and early childhood either as disciplinarians or not at all. When their major role is to discipline and control, fathers are not unlike supreme beings. They are distant, controlling figures who are removed from biological processes. (Sanday, 1981, s. 64).“

Prvky spoločenskej štruktúry a jej normy môžeme sledovať v náboženstve v rozličných aspektoch symboliky, v príbehoch o stvorení, hierarchizácii a pod. Prvým aspektom , ktorý budeme skúmať pri gréckom náboženstve je stvoriteľ, ten kto stojí nad všetkými , má najväčšiu moc , a hlavne ten y bohov , ktorý sa podieľal na stvorení sveta. Stvoriteľ

¹ Presne 50% zo všetkých skúmaných náboženstiev z celého sveta

² Na rozdiel od Pacifckej oblasti , kde prevažovala feminína náboženská orientácia

je pre ľudí najdôležitejší, on im dal život a môže im ho aj vziať. Pre takú postavu si samozrejme vyberú niekoho, kto predstavuje pre ich kultúru symbol moci, sily, múdrosti a vplyvu. Preto môžeme na takomto božstve vidieť, ako spoločnosť vníma samotnú generalizáciu. Väčšinou je prezentovaný ako muž, záleží však na danom spoločenstve. Ďalším prvkom, ktorý budeme skúmať v tomto náboženstve je aký obraz mal celkový panteón bohov, to znamená, aké funkcie mali bohyne a akú bohovia, či je tam istá forma hierarchizácie alebo genderové prevládanie istého božstva.

Grécka spoločnosť a náboženstvo

V predchádzajúcich kapitolách sme si vysvetlili čo je to spoločnosť, náboženstvo a ako podľa antropologičky Sanday vplyva hierarchizácia v societe na predstavy o vzniku sveta, mytologických príbehoch, ktoré vysvetľujú aspekty a fenomény života, ktoré si daná spoločnosť nevie inak vysvetliť. V poslednej kapitole bakalárskej práce sa budeme skúmať grécku spoločnosť v antickom období a pokúsime sa aplikovať teóriu Sanday o tom, ako sa náboženské predstavy dajú vysvetliť na základe postavenia jednotlivca v spoločnosti.

Každá spoločnosť je jedinečná , ovplyvňovaná rôznymi okolnosťami a špecifikami daného obdobia, preto chceme zdôrazniť, na čo konkrétne sa budeme zameriavať. Existuje celá platforma činiteľov, ktorá modeluje spoločnosť, akým spôsobom je hierarchizovaná a konštruovaná , naša práca sa zameriava na skúmanie jednotlivých špecifik ako genderová diferenciácia v spoločnosti a v náboženstve budeme skúmať projekciu tejto štruktúry na základe mužského a ženského symbolizmu, ktorý sme si podrobnejšie vysvetlili v predchádzajúcej kapitole.

My tvrdíme , to akým spôsobom bola spoločnosť v antickom Grécku formovaná, akú úlohu v ňom hrala žena (čím rozumieme jej status a postavenie- politické , spoločenské), malo dopad na vývoj gréckej mytológie, konkrétne postavenie a úlohu bohyně v tomto náboženstve. Našou úlohou je teda potvrdiť tézu, že grécka bohýňa bola odrazom gréckej ženy, na základe daných poznatkov.

V tejto kapitole budeme preto skúmať postavenie ženy v antickom Grécku, to znamená aká bola jej úloha v spoločnosti a aká bola jej pozícia v porovnaní s mužom. Chceme zistiť , na akom stupni bol status Grékyne, aby sme tieto prvky mohli hľadať v náboženstve. Neskôr pristúpime k analýze gréckeho božstva, budeme skúmať akú rolu zohrávala bohýňa v panteóne . Posledná časť kapitoly patrí medzi najdôležitejšie v našej práci, pretože budeme zisťovať , na základe doterajších poznatkov a skúmaní, či dané náboženstvo odzrkadľuje prvky genderovej diferenciácie a to v postavení bohýň .

3.1 Postavenie ženy v antickom Grécku

Predtým než prejdeme k analýze vzťahu medzi gréckou spoločnosťou a jej náboženstvom , je potrebné si charakterizovať aká spoločnosť to bola. Hľadať budeme špecifiká , ktoré formovali spoločenské rozdiely v tejto societe. Chceme zistiť , akým spôsobom bola štruktúrovaná . Naším cieľom je identifikovať prvky diferenciacie, aby sme takúto hierarchizáciu mohli hľadať v náboženskej symbolike. Orientovať sa budeme na úlohu ženy v grécku a to ako ju vníma samotná spoločnosť. Neopomenieme ani výnimky , ktoré sa tvorili v jednotlivých mestských štátoch , pretože antické Grécko nemalo jednotnú štruktúru . Opierať sa budeme o doterajšie poznatky , ktoré skúmali postavenie ženy v Grécku.

Všeobecne bola žena považovaná za menej dôležitú a bol muž, okrem výnimiek, ženy nemali žiadne politické ani spoločenské postavenie. Jediný kto mohol mať vplyv v spoločnosti bol *občan*, ktorý mal právo zúčastniť sa na súde a vláde (Aristotelés, 1998, s. 99) Žena nebola považovaná za občianku.

„ V Řeckém světě byli občany (polítés) dospělý muži a né ženy (Adkins, 2011, s. 27).“

Občan mal politické práva, ženy teda „ nehráli prakticky žiadnu roli v politickém a spoločenskom systéme , kromě funkce náboženské. Jejich úloha byla především v domácnosti (Adkins, 2011, s. 28)

„V mestských štátoch ženy vo všeobecnosti nikdy nemali prístup k občianstvu, nikdy nezastávali úrady a nezúčastňovali sa na politickom živote...“ (Grant, 367).

V dobe homérskej ³ je úloha ženy primárne v domácnosti- stará sa o jej chod , o otrokov a výchovu detí. Napriek tomu že je úplne podriadená mužovi, je vážaná a vplyvná. v Období klasického Grécka (500-365p.n.l.) sa postavenie ženy nevyvíja práve naopak, aj tie spoločenské výsady a rešpekt akým sa tešili Grécke ženy v homérskom období , stratili svoj význam a postavenie ženy sa v klasickom období zhoršilo. Aj keď v jednotlivých mestských štátoch bolo postavenie žien rozdielne, napríklad v Sparte , vo všeobecnosti boli možnosti gréckej ženy limitované hlavne na

³ 1200-800 p. n. l.

domácnosť , a jej spoločenský život bol do značnej miery obmedzovaný. No „politické práva nemely ženy v žiadnom řeckém městském státě (1974, s. 699).“ Aj keď v niektorých mestských štátoch mala Grékyňa isté možnosti a vplyv, nikdy nemala také postavenie , ktoré by sa vyrovnalo mužom. Boli vylúčené zo snemu a zo súdov, nemohli mať ani žiadnu verejnú funkciu.

Ďalším aspektom obmedzenia vplyvu žien bolo odopretie vzdelania, vzdelávať sa mohli len chlapci od 7 rokov . Výnimku tvorili tzv. hetéry , čiže spoločníčky , ktoré mali značné znalosti z filozofie , umenia , literatúry (Encyklopedie antiky, 1974). Hetéry mali širšie možnosti , mohli napríklad vlastniť majetok, a mohli byť „vysoko uznávané! (Adkins, 2011, s. 440).“ No vzdelávali sa samostatne a ich status spoločníčky nám indikuje , že napriek ich výsadám , nepatrili medzi tak vplyvné osobnosti v gréckej spoločnosti.

Čo sa týka ich práv , v gréckych zákonoch sa spomínajú ženské práva , ale v konečnom dôsledku sú len veľmi obrazné a vágne. V Gortýnských zákonoch sa píše , že dedič môžu aj ženy - manželky ako dedičky a dcéry. Dedilo sa ale výhradne cez mužskú líniu , keď zomrel otec majetok prechádzal na deti. Žena veľmi ťažko získavala majetok, po smrti manžela , najskôr dedili jej bratia. Treba ešte dodať , že dedičkou je tá, ktorá nemá otca a ani brata , ktorý by dedil za ňu (Valachovič, 2009). Dedič mohla ale len obmedzený majetok a veľmi zriedkavo vôbec niečo podedila.

„Ženy jen zřídka získávali dědictví, jelikož zákon o dědictví sledoval mužskou linií. V Aténách se pořizovali psané závěti, zejména tehdy, pokud rodina neměla syna.“ (Adkins, 2011, s. 426)

Obec a rodina patrili medzi najdôležitejšie sféry života Grékov, ktorých poriadky sa museli poslúchať, tieto pravidlá boli vnímané ako nedotknuteľné a všetko čo s tým súviselo ako manželstvo , zachovávanie rituálov a pohreby, rešpektovanie zákonov a pod. Neplnenie si záväzkov voči svojej obci či rodine, bolo ako neuposlušnosť bohov. Bolo to neprijateľné. Dokonca aj v známom diele Antigona sa spomína , že si treba ctíť tieto nepísane pravidla a dodržiavať ich, pre nastolenie harmónie. (Nussbaumová, 2003, s. 176)

Manželstvo patrilo medzi jedno z týchto základných zložiek gréckej kultúry , preto aj jedinou z najdôležitejšou úlohou ženy v antickom Grécku bola úloha matky a manželky. Rodina bola dôležitým prvkom v živote Grékov, predstavovala stabilnú jednotku ako základ štátu. Ženy viedli domácnosť, bývali v oddelených miestnostiach špeciálne vybudované pre ne. Jediná a najdôležitejšia úloha ženy bolo vydať sa , a byť splniť si túto úlohu. Ženy sa vydávali v čo najskoršom veku ,v Sparte sa manželstvo odkladalo. (Adkins, 2011). Ako sme už spomínali , žena nemala žiadne veľké práva , nemohla disponovať majetkom , muž rozhodoval o jej živote. Manželstvo bolo jediným cieľom , o ktorý grécka žena usilovala , keďže jej zaručoval istý status (jediný) v spoločnosti. Svadba bola teda dôležitým aspektom pre dievčatá a s ňou sa spájalo už aj detstvo, od kedy sa vlastne Grékyňa pripravovala na svoju prvoradú úlohu. Pre spoločnosť bola dôležitá hlavne ako manželka a matka. Jej funkcia bola čisto fyziologická, podriadená spoločnosti , a vzbuza proti tomuto zaužívanému systému neprichádzala do úvahy. Nevydatá žena bola vyčlenená zo spoločnosti (Adkins, 2011). V mýtoch sa , ako odstrašujúci príklad, spomínajú ženy , ktoré sa neprispôbili spoločnosti a nepodriadili sa mužom a boli prezentované ako vyvrheli, nechránené, znásilňované a pod. Naopak manželstvo je opisované romanticky a vznešene. Význam svadby v Grécku patrilo medzi esenciálne udalosti, manželstvo bol v podstate rituál , ktorý zosobňoval zmenu dieťaťa na ženu. Úlohu ženy ako manželky potvrdzuje aj význam slova *žena* v gréčtine , čo doslova znamená manželka. Rola ženy bola teda daná už od narodenia a bola nemenná. Manželstvom si plnila svoju občiansku povinnosť (Clark, 1998).

„Nejdôležitejším úkolem ženy poté, co se provdala, bylo co nejdříve zplodit dítě, aby si zajistila své postavení a přijetí v nové domácnosti.“ (Adkins, 2011, s. 428)

V domácnosti žili ženy v podstate oddelene od mužov, ak na to mali prostriedky a mohli si dovoliť viac miestností v dome, chudobné domácnosti si takéto výhrydy dovoliť nemohli , nie však z presvedčenia alebo väčšej slobody. Väčšinu času trávili tu. Ich zodpovednosť bolo riadenie domácnosti . Aj keď najdôležitejšou úlohou Grékyne bolo prinášať potomkov, ani to jej neprinášalo žiadne výsady.

„Porod byl považován za nečistý (Adkins, 2011, s. 429).“ Po pôrode poručník rozhodoval či si dieťa nechajú alebo odložia. Samozrejme boli chlapci uprednostňovaní , dedili veno . Do šiestich rokov boli vychovávaní v ženských častiach domu potom sa šli vzdelávať. Dievčatá ostávali pod dohľadom matiek pokiaľ sa nevydali. V Sparte boli v siedmich rokoch zobrazení aby ich vychovával štát.

Ďalším rozdielom v právach žien bolo vnímanie cudzoložstva. Mužská nevera na rozdiel od ženskej bola tolerovaná. Dokonca existoval aj zákon o cudzoložstve. Napriek tomu , že muž mohol mávať milenky, prostitútky , pre ženu to bolo tabu. Ak sa žena dopustila nevery (za neveru bolo považované aj znásilnenie), jej muž bol povinný sa s ňou rozviesť. V Sparte nevera manželky nebola braná tak prísne ako v Aténach, manželia aj po rozvode mohli bývať naďalej spolu a vychovávať deti .

Nižšie postavenie ženy bolo všeobecne zdieľané, dokonca grécka inteligencia ako básnici a filozofi šírili toto povedomie. Podobné názory zdieľal aj Aristoteles :

„Je teda nevyhnutné , aby sa spájali tí jednotlivci, ktorí nemôžu jeden bez druhého jestvovať, napríklad muž a žena na plodenie,..., a potom to, čo prirodzene vládne a je ovládané na zachovanie života“ (Aristotelés, 1998, s. 26) . Rozlišuje spoločenstvo na vládnucich teda tých čo vedia predvídať, používať rozum a tých, ktorí slúžia, majú pre dispozície k telesným úkonom. Prirovnáva ženu k nástroju, hovorí o jej jasnej predurčenosti ako rodičke , čím ju automaticky vylučuje . Rodinu , ako základnú jednotku štátu , prirovnáva ku kráľovstvu , kde panuje a rozhoduje jeden nad všetkými- nad ženou a deťmi. „ Manželovi prislúcha vládnuť nad ženou...: muž totiž je od prírody schopnejší viesť a riadiť ako žena (Aristotelés, 1998, s. 49) .“ Žena totiž podľa Aristotela nemá schopnosť.

Aristotelov pohľad na ženy nám ukazuje aj to ako vnímal priateľstvo. Takýto typ vzťahu považoval Aristoteles za veľmi dôležitý až dôverný, založený na hlbokej láske . No zdôrazňoval , že takýto vzťah , je možný len medzi mužmi ,a nie medzi mužom a ženou. Pretože filoi, môže byť len mužovi seberovný a to je len muž. Filoi predstavuje niečo ako dokonalého priateľa alebo partnera, s ktorým sú si navzájom rovní , majú svoju

rodinu , s týmto priateľom trávia väčšinu svojho času , majú spoločné záujmy (Nussbaumová, 2003) . Nussbaumová vysvetľuje , pre čo nemohli byť ženy takým priateľom. Nemali prístup k vzdelaniu , lebo boli pripútané k domácnosti. Takýto človek nebol rovnocenným partnerom pre muža:

„Ale jestliže ženy zůstávaly připoutány k domácnosti, nemohly být filoi v nejvyšším smyslu a ctižádostivý muž se zřejmě musel poohlížet po takových filoi u svého vlastního pohlaví (Nussbaumová, 2003, s. 684).“

Aristoteles teda jednoznačne podporoval kultúrnu ideológiu ženskej podradnosti v antickom Grécku.

Okrem výnimiek v postavení gréckych žien ako boli Hetéri , sa môžeme stretnúť aj s ďalšími, ako napríklad v umení náboženstve ale hlavne v Sparte, kde mohli vlastníť majetok , pôdu (tiež v Delfách ,Thesalii, Boiótii) a zúčastniť sa súdov. Náboženstvo bola jediná oblasť , ktorá ženy nevyklučovala- ako kňazky sa mohli vzdelávať a mali menšie výsady a ochranu (Adkins, 2011). V umení mohli ženy tiež dosiahnuť isté postavenie , napríklad ako známa poetka Sapfó . Ženy z vyšších tried viedli relatívne nezávislý život , tiež staršie ženy a vdovy mali väčšie práva podobne ako v Sparte (Adkins, 2011). „Lepší bylo právní postavení ženy v dórských státech, zvl. ve Spartě a v Gortýně, kde žena vystupovala vždy jako právní subjekt. (1974, s. 699). No ani samotné výnimky sa nepribližovali svojimi možnosťami k rovnoprávnosti s mužmi v tejto spoločnosti.

Spoločnosť v antickom Grécku bola značne genderovo diferencovaná. Postavenie ženy bolo podriadené mužskej dominancii v politickom i spoločenskom živote. Ženy na rozdiel od mužov nemali v podstate žiadne práva , v žiadnych sférach ich života. V prvom rade neboli charakterizované ako čestné občianky tejto spoločnosti , čo ich postavenie automaticky degradovalo . Nemali dokonca ani prístup k vzdelaniu a dedič mohli len výnimočne. Nemohli sa podieľať na formovaní spoločenského diania , lebo nemali žiaden vplyv alebo moc. Známe výnimky , ktoré mali menšie výhody, nemali ani

zdáleka taký vplyv a možnosti ako muži . Jej jedinou úlohou bola starostlivosť o chod domácnosti , čo v podstate znamenalo len byť dobrou manželkou , a mať deti.

3.2. Grécke náboženstvo – pôvod a súčasná podoba

„Mýty vysvetľovali svet aj najstaršie dejiny a podávali výklady o postavení človeka vo svete , do ktorého zasahujú bohovia, a o nevyhnutnosti mravného správania každého jednotlivca (Mária Novotná, 2006, s. 85).“

Ženy v antickom Grécku boli do značnej miery obmedzované, či už spoločenskej alebo politickej sfére. Otázkou je , či sa tieto aspekty odrážali na úlohe bohyně v náboženstve. Keďže postavenie Grékyne bolo v tomto období sociálne diferencované, musíme podobné prvky hľadať aj u bohýň. Pri pridížaní sa výskumu Sanday je pre nás dôležité , ako a či je náboženstvo hierarchizované a genderovo vyčlenené .

Počiatky gréckeho náboženstva siahajú ďaleko pred datovaním éry antického Grécka. Tak ako formovanie tohto národa pripisujú historici už od čias egejskej bronzovej doby, sa tiež začína vytvárať zárodok gréckeho náboženského kultu. Pri analýze gréckeho náboženstva preto nemôžeme opomenúť dôležitú zložku jeho formovania a pravého základu. Vývoj gréckeho náboženstva trval skoro 2000 rokov, ktorý bol ovplyvňovaný a modelovaný rôznymi faktormi. „Na vznik nových a zanikání starých představ řeckého náboženství měly vliv změny ve společenské struktuře, působení cizích náboženství, rozvoj myšlení řecké filozofie, ústně tradovaná i literárně zpracovaná mytologie a jiné (1974, s. 405) .Pri analýze gréckeho náboženstva preto musíme spomenúť kultúry , ktoré položili základ Gréckej spoločnosti a zanechali po sebe kultu, ktoré môžeme sledovať v gréckom panteóne. Kostru náboženstva starovekého Grécka tvoria prvky Minojskej a Mykénskej civilizácie.

„Dnes je zrejmé , že grécka spoločnosť a kultúra sa rodila na základoch položených minojskou a mykénskou civilizáciou a na transformáciách , ktoré prebiehali od konca 13. do začiatku 8. stor. pred Kr. (Mária Novotná, 2006, s. 33) .

3.2.1 Pôvod gréckeho náboženstva - Minojská a Mykénska kultúra

Pôvod gréckeho náboženstva môžeme nájsť aj na Kréte, v Minojskej kultúre⁴. Minojská kultúra je charakteristická ženským polyteizmom . Sú dohady o tom , či tento kult oslavoval jednu hlavnú bohyňu s viacerými atribútmi alebo viac ženských bohýň (Marinatos, 1993). Dôležité pre náš výskum je, že dominantu minojského náboženstva tvorila žena. Bohyňa je v tejto kultúre často zobrazovaná v prítomnosti zvierat , napríklad ako rybami , vtákmi alebo v súlade s prírodou , horami dokonca s ľaliami. Svoju silu metaforicky dokladali bohyne v prítomnosti levov a okrídlených levov . Podobne býva zobrazovaná bohyňa aj s hadom na pleciach , bez strachu , čím prezentuje svoju moc (Marinatos, 1993, s. 157). V tejto kultúre bola prezentovaná ako ochrankyňa svojho vlastného, čiže ženského pohlavia .

„It is true that on the mountain goddess seal- impression she is juxtaposed to a male, be he mortal or a god (Marinatos, 1993, s. 162) .“

Nielen uctievači , ale dokonca aj samotní bohovia , či už mužského alebo ženského rodu, boli ochrancovia stvoriteľa, čo v tejto kultúre bola ženská bohyňa. V podstave celá kultúra uctievala nielen nadprirodzenú silu , ale zároveň uctievali a ochraňovali ženstvo ako také. Bohyne boli charakterizované aj ako vládkyne a stvoriteľa (Mária Novotná, 2006, s. 49), čo predstavovalo protiklad oproti gréckemu náboženstvu a spoločnosti , kde ani panovník nebol uctievaným božstvami .Diferenciácia pohlavia tu bola silno orientovaná na ženu. Napriek tomu neboli mužskí bohovia podradní alebo nepotrební (Marinatos, 1993). Zobrazovali silu, no neprezentovali múdrosť, stvoriteľov, alebo bojovnosť a vojnové schopnosti, keď tak, predstavovali skôr lovcov a pánov zveri.

⁴ (2800- 1100 p.n.l.)

(Marinatos, 1993, s. 167). Mužskí bohovia, boli zobrazovaní oveľa menej frekventovane ako bohyne.

Ďalšou kultúrou , ktorá vniesla prvky do gréckeho panteónu bola Mykénska kultúra.

„ Mykénské období⁵ řeckého náboženství je náboženstvím Řeků , kteří pronikli jako kočovníci z Podunají do Řecka na počátku 2. tisíce př. n. l. (1974, s. 405).“

Táto kultúra dala základy nielen gréckemu náboženstvu ale aj počiatok gréckej spoločnosti. Príchod Achájcov, neskôr aj iných kmeňov a osídľovanie gréckeho územia , z formovali s minojskou kultúrou následnú podobu gréckeho náboženstva. Vo svojom panteóne si priniesli do Grécka uctievanie mužského božstva , ktorý vládol sile prírody a počasia , vládcu nebies Dia. Tieto kultúry sa zmiešali s pôvodnými, kde prevládali ženské bohyne. Tie sa združili s Diom do manželstva (Encyklopedie antiky, 1974) , čím vlastne nové náboženstvo pohltilo to pôvodné. Ďalším prvkom miešania kultúr bolo spojovanie panovníckych rodov s božstvami, kde zo vzniknutých rodov sú doložené známe božstvá ako Héra, Anténa, Artemis, Poseidón , Áres . Neskôr sa z tohto kultu spojením rôznych kultúr, hlavne minojskej a mykénskej , vytvorilo charakteristické grécke náboženstvo.

„Všeobecně se předpokládá, že náboženství klasického období má kořeny v minojském a mykénském náboženství , ale je zřejmé, že během temného období , které stálo mezi nimi došlo k velkým změnám v obřadech (a snad i víře) (Adkins, 2011, s. 303).

Minojská a Mykénska kultúra položili základ gréckemu náboženstvu. Tieto náboženstvá boli charakterizované matriarchálnym kultom , kde prevládali vplyvom aj množstvom práve bohyne. Niektoré z týchto atribútov bohýň môžeme sledovať aj v gréckom panteóne .

⁵ 2000p.n.l.-

3.2.2 Grécke náboženstvo

Grécke náboženstvo zaraďujeme medzi polyteistické náboženstvá, teda tie , ktoré uctievali viac božstiev. Každý z týchto špecifických bohov má svoju určitú rolu a atribúty , ktoré ho charakterizujú. Medzi hlavných bohov môžeme rátať Dia , Héro , Aténu, Apolóna, Artemis, Poseidona, Afrodu, Demeter , Áresa a Dionýza (Robert Parker, 2001, s. 305). Každý z nich mal svoju sféru vplyvu a vlastné charakteristiky. Chceme zistiť , či prvky gréckej sociálnej diferenciácie môžeme nájsť aj v tomto náboženstve. Keďže náš výskum zaujíma primárne postavenie ženského pohlavia, zameriavať sa chceme hlavne na ženské božstvá .

Pri analyzovaní vzťahu postavenia ženy v antickom Grécku a jeho odzrkadľovaní na gréckom náboženstve v závere tejto kapitoly, sa budeme teraz zameriavať na tie prvky náboženstva, ktoré podľa antropologičky Sanday odzrkadľujú spoločenskú štruktúru . V prvom rade budeme hľadať božstvo , ktoré prezentuje v mýtoch stvoriteľa , teda takzvané hlavné božstvo . Pohlavie najmocnejšieho božstva nám podľa Sanday určuje ako spoločnosť vníma genderovú dominanciu. Ďalším aspektom skúmania je hierarchizácia alebo genderová diferenciácia , či prevláda určité pohlavie v danom panteóne a ako sú prerozdelené roly daným bohom. Pretože jednotlivé atribúty nám ukazujú, kto mal akú moc a vplyv, alebo postavenie. Posledným ale nemenej dôležitým aspektom je skúmanie pôvodu náboženstva. Sanday upozorňuje , že nielen súčasná spoločnosť ovplyvňuje dané náboženstvo , ale môže byť formovaná a preberaná rôznymi staršími kultúrami.

Najvyšším bohom v gréckom panteóne bol Zeus. Bol pánom a zároveň otcom všetkých bohov a aj ľudí , predstavoval stvoriteľa .Vládol nad bleskami a počasím (Adkins, 2011). Jeho moc demonštruje aj fakt, že porazil vlastného otca aj Titánov, boha Kronosa, ktorý bol vládcom sveta , a sám sa stal pánom a s bratmi , Áresom a Poseidónom, si rozdelil moc. Takúto silu si občania grécka veľmi cenili , hlavne muži , ktorí „často vzývali v prísahách (Adkins, 2011, s. 348).“ Jeho moc nebola neobmedzená, podriaďoval sa sudičkám osudu ako všetci ostatní. No napriek tomu predstavoval

najvyššiu autoritu v panteóne a aj na zemi (1974, s. 406) Pôvod má v indoeurópskej kultúre , kde nepredstavoval hlavné božstvo. Tejto výsady sa mu dostalo až neskôr, pri formovaní spoločnosti starovekého Grécka. V tomto období bol tiež spájaný s domorodými bohyňami , manželským zväzkom s bohyňou Hérrou , alebo s milenkami, ako napríklad s Európou (1974, s. 695). Hlavným dôvodom vytvárania týchto vzťahov bolo zrušenie nadvlády týchto lokálnych bohýň a aby zmenil ich postavenie . Symbolicky tiež udeľoval politickú moc, „Diův oltář by zároveň svědectvím toho, že ten kdo na něm obětuje , je plnoprávným občanem (1974, s. 695).“ Bol tiež strážcom kráľovskej vlády , neskôr polis. Jeho atribútmi bola tiež múdrosť a spravodlivosť. Všetky tieto vlastnosti , formovali postavenie Zeusa ako najvyššieho a najmocnejšieho stvoriteľa . Toto božstvo jednoznačne podporovalo postavenie mužského princípu , keďže podľa Sanday , najvyššie božstvo predstavovalo hlavný princíp , ktorý určoval poriadok ako by svet mal vyzeráť (Sanday, 1981, s. 57). To znamená , kde ľudia lokalizujú a chápu moc . Ak teda najvyšší poriadok má podobu muža , je prirodzené , že sa bude očakávať od muža vládnutie a nie od ženy . Boh je pre svojich uctievačov najväčšia autorita , a tým by sa mu vzopreli. Ďalším dôvodom , prečo Zeus predstavuje mužskú identitu sú jeho atribúty . Jeho moc prichádza z vonka, teda všetko čo vytvára pochádza tak povediac z vonkajšej sféry (Sanday, 1981, s. 57) Moc Dia pochádza z oblohy . Jeho pozícia , umiestenie , nám tiež symbolizuje mužský faktor. Zeus má sídlo na najvyššej hore , na Olympe. Tento symbolizmus pochádza pred vznikom olympského panteónu, kedy sa Zeus začleňoval do gréckeho náboženstva , kedy nahradil lokálnych bohov, na vrcholoch hôr (1974, s. 695) .

Čo sa týka hierarchie a postavenia ostatných hlavných božstiev olympského panteónu, aj keď mali rozdielne úlohy, až na Dia ,mali v podstate rovnakú moc aj vplyv. Dá sa vysvetliť tým ,že si boli príbuzenského vzťahu . Medzi ľuďmi boli uctievaní rovnako, neexistovala exkluzívnosť medzi nimi (Robert Parker, 2001) .Týchto základných dvanásť božstiev predstavovalo šesť mužských božstiev a šesť ženských. Nedá sa teda tvrdiť , že panteón je genderovo diferencovaný alebo , že preferuje určitú skupinu.

Dôležitým aspektom bola aj v neposlednom rade úloha , akú jednotlivé bohyne predstavovali. Podľa tohto aspektu môžeme tiež zistiť , či sa spájala úloha gréckej ženy s rolou gréckej bohyne. Spomínať budeme hlavné bohyne tohto panteónu , ktoré sa spájajú s pred helénskou dobou a to Héra, Artemis, Aténu, a Demeter. Rozoberať budeme ich atribúty a ako sa symbolicky spájajú s ich rolou a postavením. Dôležité je porovnať , aké postavenie mali tieto bohyne v pred helénskej dobe a ako sa zmenilo v olympskom panteóne a prečo .

Héra pôvodne predstavovala v pred helénskej dobe silnú , nezávislú bohyňu , ktorá prezentovala kult manželstva. Bola súčasťou pôvodného náboženstva na gréckom území , kde boli ženské bohyne so značným vplyvom, „jako přežitek předhistorického matriarchátu (1974, s. 695),“ Po zlúčení prvkov minojskej a mykénskej kultúry a sformovaním olympského panteónu sa však jej pozícia zmenila. Ako sme už spomínali, príchodom božstva Dia , sa spojením manželského zväzku jej postavenie zámerne podriadilo (Encyklopedie antiky, 1974). Ako manželka najvyššieho boha, jej pozícia ostala silná , no už nepredstavovala pozíciu hlavnej bohyne. Ostali jej však atribúty manželstva , plodnosti a iné. Héra je však ďaleko od predstaviteľky dokonalej a poslušnej manželky, nenecháva sa úplne podriaďiť a dokazuje svoju taktiež dominantnú pozíciu. Trestá Diovu neposlušnosť , tak ako on trestá Héra, a presadzuje si svoju vôľu. „Hera is certainly not an archetypal wife: she is independent, rebellious and even threatening (Clark, 1998, s. 15).“ Héra si do olympského panteónu z neskoršej doby priniesla svoje staré atribúty no zanechala za sebou svoju moc a vplyv.

Demeter má korene v minojskej kultúre , kde predstavovala matku zeme s atribútmi plodnosti a materstva , kde tieto prvky mali väčšiu váženosť aj vplyv (Encyklopedie antiky, 1974). V Grécku bola ochrankyňou rodinného kozuba, prezentovaná ako matka zrna, bohyňa poľnohospodárstva (Mýtológia , Bohovia , Hrdinovia , Mýty, 2007).

Aténa je po Hére najvýznamnejšia bohyňa , predstavovaná ako ochrankyňa opevnených palácov, známa ochrankyňa Atén. Bola patrónkou remesiel a charakterizovala múdrosť a bojovnosť (Adkins, 2011). V pred helénskej dobe rovnako

zobrazovala jej predchodkyňa atribúty paláca, ochranu miest . Táto bohyňa minojskej kultúre charakterizovala silnú bojovníčku a zároveň božstvo vojny (Marinatos, 1993).

Pôvod Artemis siaha tiež do minojskej kultúry , kde boli prebraté prvky bohyně Panej Zvierat predstavujúcu mladú ženu , ktorá bola obklopená zverov (Marinatos, 1993). V gréckej kultúre jej ostali tieto prvky, pretože je predstavuje božstvo lovu , zvierat a plodnosti, pribudla jej ešte charakteristika panny (Adkins, 2011).

Grécke náboženstvo prebralo mnoho atribútov bohov ale najmä bohýň z pred helénskeho obdobia. „ Minojská kultúra i náboženstvo Kréty poukazuje na tradíciu a prežitky matriarchátu, čo sa vo vlastnej gréckej kultúre a náboženstve prejavilo v uctievaní celého radu významných bohýň (Gregorová, 1986, s. 58).“ Grécke náboženstvo stávalo na základe minojskej a mykéskej kultúry. Aténa, Héra, Dmeter, Artemis, to je len zlomok prebratých božstiev. Všetky tieto kulty pochádzali z čias , kde prevažovala sila a vplyv žien. Preto aj tieto bohyne prezentujú vplyv a múdrosť a majú pevnú pozíciu v gréckom panteóne. Ich silná pozícia je odvodená od starších kultúr , kde prevládala inak gendralizovaná spoločnosť. Čo si však grécky panteón prevzal z gréckej spoločnosti je mužský aspekt a dominancia. Ako sme mohli spozorovať, najdôležitejšieho boha , otca znázorňuje muž. V podobe najvyššieho vládára Zeus tiež prezentuje akým spôsobom grécka spoločnosť vníma genderovú diferenciáciu, teda jednoducho povedané, komu patrí moc v tejto kultúre. Ďalším prvkom gréckej spoločnosti je záletnícke správanie bohov (Gregorová, 1986). Je to len ukážka podradnosti žien , tak ako v gréckej spoločnosti bolo bežné, že mal muž milenkú, pričom nevera u ženy bola neprípustná. Ako sme sledovali prvky , podľa ktorých sme mohli definovať genderovú orientáciu tohto náboženstva, nezistili sme , že by bolo jednoznačne mužsky alebo žensky orientované. Bohovia aj bohyne majú relatívne rovnakú moc aj vplyv, u ľudí sú uctievaný ako jednotný kult. Najsilnejšie božstvá sú prevtelené do rovnakého počtu žien aj mužov, čiže nemôžeme tvrdiť, že by panteón bol orientovaný na jeden gender. Jediným aspektom , ktorý poukazuje na mužskú dominanciu je Zeus, ako najvyšší. No len ťažko sa dá definovať grécke náboženstvo ako mužsky polyteistické len na základe tohto aspektu. Grécke náboženstvo je zmiešané

z prvkami spoločnosti matriarchálnej aj patriarchálnej, preto v ňom môžeme nájsť toľko prvkov silných a nezávislých žien a zároveň dominantných a despotických bohov.

Záver

Táto práca skúmala ako postavenie ženy v antickom grécku ovplyvňovalo náboženstvo v tejto dobe.

V prvom rade sme analyzovali ako grécka spoločnosť vnímala ženu, aká bola jej úloha. Antické Grécko bol patriarchálny štát, všetka moc a vplyv bola v rukách mužov. čo sa týkalo žien, mali len veľmi obmedzujúce možnosti ako sa zapájať do života. Nemali skoro žiadne práva, nemali titul občana, vzdelávať sa mohli len chlapci. V spoločnosti nemali silnú pozíciu alebo rešpekt. Ich jedinou úlohou v živote bolo vydať sa a starať sa o domácnosť a deti. Dôležitá bola len ako rodička detí.

Grécka spoločnosť bola značne mužsky orientovaná, preto by sa očakávalo, že aj náboženstvo bude takýmto smerom orientované. Grécke polyteistické náboženstvo ale nebolo patriarchálne zamerané. Jedinou zložkou, ktorú sme identifikovali ako preferenciu mužského prvku v spoločnosti bola prezentácia najvyššieho božstva Dia, ktorý prezentoval mužskú silu a vplyv nielen na Olympe ale aj na zemi. Inak bol panteón bohov značne pestrý, nebol genderovo vyhradený. Prekvapivé bolo akú silnú pozíciu v ňom zastávali samotné bohyne. Boli zobrazované ako rovnocenné partnerky bohom ako silou tak aj vplyvom, čo je pre tak silne patriarchálnu spoločnosť netypické.

Dôvodom takejto štruktúry náboženstva bolo pred helénske obdobie, odkiaľ starý Gréci prebrali kult ženskej bohyne. Ten pochádza z minojskej a mykénskej kultúry, ktoré boli kľúčovou gréckej civilizácie. tento kult pochádza z matriarchálnej spoločnosti, kde si ženy viac rešpektovali a vážili ako v antickom Grécku, preto aj ten dôraz na ženskú bohyňu. Ako to už býva, nová civilizácia prebrala prvky staršej kultúry a zmiešala ich so svojím chápaním sveta. Preto môžeme vidieť tak rôznorodý panteón bohov a bohýň v gréckej mytológii, napriek tomu, aká genderovo diferencovaná grécka spoločnosť bola.

Bibliografia

- Adkins, L. (2011). *Staroveké Grécko*. Praha: Slovart.
- Aristotelés. (1998). *Politika*. Praha: Rezek.
- Bowie, F. (2008). *Antropologie Náboženství*. Praha: Portál.
- Clark, I. (1998). The gamos of Hera. In S. Blundell, & M. Williamson, *The sacred and the feminine in ancient Greece* (s. 13- 38). London: Routledge.
- Durkheim, É. (Praha). *Elementární formy náboženského života*. 2002: Oikoymenh.
- Ekiade, M. (1995). *Dejiny náboženských predstáv a ideí I*. Bratislava: Agora.
- Encyklopedie antiky*. (1974). Praha: Academia.
- Eriksen, T. H. (2010). *Small paces , large issues- The introduction to social and cultural anthropology*. London: Pluto Press.
- Eriksen, T. H. (2008). *Sociální a kulturní antropologie*. Praha: Portál.
- Gonsoulin, M. (2005). Women's rights and women's rites : Religion at the historical root of gender stratification . *Electronic journal of sociology* .
- Grant, M. (2008). *Klasické Grécko*. Bratislava: Slovart.
- Gregorová, A. (1986). *Bohovia cirkvi a žena*. Bratislava: Obzor.
- Mária Novotná. (2006). *Dejiny a kultúra antického Grécka a Ríma*. Bratislava: Vydavateľstvo slovenskej Akadémie vied.
- Marie Dohnalová , Jaroslav Malina. (2006). *Slovník Antropologie a občanské společnosti*. Brno: CERM.
- Marinatos, N. (1993). *Minoan Religion* . South Carolina: University of South Carolina Press.
- Mead, M. (1962). *Male and Female - A study of the sexes in a changing world*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Moore, H. L. (1988). *Feminism and Athropology*. Cambridge: Polity Press.
- Mýtológia , Bohovia , Hrdinovia , Mýty*. (2007). Bratislava: Slovart.
- Nešpor, Z. (2007). *Sociologie náboženství*. Praha: Portál.
- Nussbaumová, M. (2003). *Křekhost dobra*. Praha: Oikúmené.
- Robert Parker. (2001). *The Oxford History of Greece and the Helenisc World*. Oxford: The Oxford University Press.

Sanday, P. R. (1981). *Female power and man dominance- On the origins of sexual inequality*. New York: University of Pennsylvania.

Scott, J. (2011). *Conceptualising the social world*. Cambridge: University Press Cambridge.

Valachovič, P. (2009). *Zákonníky starovekých národov*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.

Zdeněk R. Nešpor, David Václavík a kolektiv. (2008). *Příručka sociologie náboženství*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).